

Zbigniew Żmigrodzki

Bibliofile i bibliotekarze

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 2/2, 62-64

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZBIGNIEW ŻMIGRODZKI
*Emerytowany pracownik Instytutu Bibliotekoznawstwa
i Informatyki Uniwersytetu Śląskiego*

BIBLIOFILE I BIBLIOTEKARZE

Stabilizacja państwa polskiego po wydarzeniach pierwszej wojny światowej i odzyskaniu niepodległości pozwoliła zwrócić uwagę na sprawy zdawałoby się już niemal zapomniane, bowiem *inter arma silent Musae*, co wszak w przypadku Polski nie odpowiadało rzeczywistości: twórczość literacka, a z nią i książka, towarzyszyły Polakom w trudzie wojennym. Jednak aby podjąć inicjatywę zajęcia się w szerszym wymiarze odległą dotąd problematyką kultury piśmienniczej w aspekcie jej pielęgnowania w skali narodowej, musiało minąć przynajmniej kilka lat od ustania militarnej zawieruchy – rok 1925 wydawał się wskazanym terminem porozumienia w celu wspólnego działania ludzi, którym sprawy książek i przybliżenia ich społeczeństwu leżały na sercu.

W tym roku kręgi istniejących już i zorganizowanych w regionalne środowiska miłośników książki – w Warszawie, Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Lublinie i Wilnie – utrzymujące kontakty z placówkami księgarskimi i bibliofilami z zagranicy, zainicjowały porozumienie, zmierzające do zjednoczenia ruchu bibliofilskiego poprzez przygotowanie i przeprowadzenie „Pierwszego Zjazdu Bibliofilów Polskich”¹. Postanowiono zwołać go w Krakowie, w dniach od 28 do 30 czerwca 1925 roku, pod patronatem Krakowskiego Towarzystwa Miłośników Książki i jego czasopisma „Silva Rerum”. Zjazd poprzedziło zebranie powitalne w przeddzień obrad, natomiast ich inauguracja nastąpiła w ówczesnym lektorium Biblioteki Jagiellońskiej; po referacie Stefana

---

¹ Przy opracowaniu artykułu korzystano z wydawnictwa Polskiego Towarzystwa Miłośników Książki: *Pierwszy Zjazd Bibliofilów Polskich w Krakowie 28-30 czerwca 1925. Sprawozdanie*. Kraków 1926, 51 s.

Dembego na temat „Dziejów miłości do ksiąg w Polsce”, zwiedzono Bibliotekę, a następnie wystawę opraw, którą zorganizował Stefan Komornicki w Muzeum Narodowym. Miejscem właściwego obradowania stała się czytelnia Biblioteki Muzeum Przemysłowego przy ulicy Smoleńsk, gdzie po powitaniu uczestników przez jej dyrektora, wysłuchano trzech referatów: Karola Homolacsa (Kraków) o estetyce książki, ks. Edmunda Majkowskiego (Poznań) o bibliofilskich zamiłowaniach Mikołaja z Kościana (XV w.) oraz Stefana Rygla (Wilno) o bibliofilstwie wileńskim od XVI do XVIII wieku. Na zakończenie pierwszego dnia spotkali się miłośnicy ekslibrisów, w celu dyskusji i wymiany znaków książkowych.

Drugi dzień Zjazdu przeznaczono na wycieczkę do zamku w Suchej, dla zwiedzenia Biblioteki Tarnowskich (dawniej Branickich). Po jej pomieszczeniach oprowadzał bibliotekarz, Jan Kossek, po czym Ludwika Dobrzyńska-Rybicka (Poznań) wygłosiła odczyt o Bibliotece Kościeszyńskiej. W trzecim dniu odbyła się ogólna dyskusja, poświęcona organizacji ruchu bibliofilskiego oraz przedstawieniu projektu programu działania. Powołano „Radę Bibliofilską”, w skład której weszli: Stefan Demby jako przewodniczący (Warszawa), Ludwik Bernacki (Lwów), Franciszek Biesiadecki (Lwów), Edward Chwalewik (Warszawa), Zygmunt Klukowski (Zamość), Stanisław P. Koczorowski (Paryż), ks. Edmund Majkowski (Poznań), Stefan Rygiel (Wilno) i Kazimierz Witkiewicz (Kraków). Wymienieni sprawowali zarazem w tym czasie funkcje prezesów regionalnych towarzystw bibliofilskich. Podjęto uchwały, dotyczące m.in.: dbałości o estetykę książki, opieki nad dawną książką, utrwalenia roli czasopisma „Ekslibris” jako ogólnego organu polskiego bibliofilstwa oraz kontynuacji „Silva Rerum”, dopełniającego wydawnictwa o podobnej tematyce.

W Zjeździe uczestniczyło 150 osób; wśród nich znaleźli się nie tylko bibliofile i wydawcy, ale również bibliotekarze, introligatorzy artystyczni i pracownicy nauki. M.in. Adam Bar, Aleksander Birkenmajer, Adam Bochnak, Jan Bystroń, Władysław Folkierski, Józef Grycz, Feliks Kopera, Jan Kuglin, Bonawentura Lenart, Rudolf Mękicki, Jakub Mortkowicz, Tadeusz Przyppkowski, Aleksander Semkowicz, Melchior Wańkowicz, Stanisław Wasylewski.

Pełny tekst postanowień Zjazdu obejmował 8 uchwał, zaś w ich uzupełnieniu przekazano Radzie Bibliofilskiej do realizacji 8 wniosków, zawierających 11 postulatów. Domagano się: uruchomienia w Polsce „państwowych uczelni graficznych” dla kształcenia drukarzy, introligatorów, fototechników i specjalistów reprodukcji, aby pod-

nieść poziom artystyczny książek; ustanowienia Dnia Święta Książki; zorganizowania opieki nad zabytkami bibliotecznymi i archiwalnymi; poparcia materialnego prac nad kontynuacją bibliografii Estreichera; rozpoczęcia budowy nowego gmachu Biblioteki Jagiellońskiej; przygotowania „księgi adresowej” bibliotek polskich; zakładania kół bibliofilskich ze szczególnym uwzględnieniem udziału młodzieży; zwrócenia się do wydawców z apelem o dostosowanie ich produkcji do wymagań estetycznych i konserwatorskich; przeznaczanie dla bibliotek egzemplarzy drukowanych na trwałym papierze; w bibliotekach stosowania ekslibrisów zamiast stempli; zachowywania przy oprawianiu oryginalnych okładek; opracowania podręcznika instrukcyjnego w sprawie prawidłowej oprawy książek (to zadanie proponowano powierzyć Bonawenturze Lenartowi).

Uczestnicy Zjazdu otrzymali w darze od 22 instytucji (w tym 8 zagranicznych) – drukarni, towarzystw, bibliotek, księgarń – szereg książek i innych druków; ponadto od 19 firm księgarskich, polskich i obcych, katalogi oraz prospekty wydawnicze, ofertowe i antykwaryczne.

Sprawozdanie ze Zjazdu opracował Józef Grycz: ukazało się ono wraz z materiałami informacyjnymi w VI zeszycie czasopisma „Silva Rerum” oraz w postaci odrębnej odbitki w 1926 roku. Znaczenie tej chlubnej inicjatywy pokazanego grona polskich ludzi książki trudno było przecenić – już urządzony w rok później II Zjazd w Warszawie odbył się już we współdziałaniu ze środowiskiem bibliotekarskim. Zaś w r. 1928 Związek Bibliotekarzy Polskich, istniejący od 1917 r. odbył własny Pierwszy Zjazd Bibliotekarzy Polskich; tradycję tę kontynuowano trzykrotnie w latach 30., a wskrzeszono ją w latach powojennych, w szerokich ramach organizacyjnych.

Z. Żmigrodzki *Bibliophiles and librarians* Summary

The article refers to the origins of unification of the bibliophile movement, especially the course of The First Meeting of Polish Bibliophiles (Krakow, 28-30 June 1925). Special emphasis is put on the resolutions and rules related to the cooperation with the librarians. The base of the description was a book documenting this event.